

ISSN 1998-7927(print) ISSN 2664-6498 (online)

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2026-302-4-95-99>

УДК 336.221.264

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Рудич М.В., Кушал І.М.

TAX LEVERS FOR STIMULATING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES AT THE CURRENT STAGE OF DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN ECONOMY

Rudych M.V., Kushal I.M.

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти застосування податкових важелів як інструменту стимулювання сталого розвитку підприємств у сучасних умовах функціонування економіки України. Актуальність дослідження зумовлена поглибленням трансформаційних процесів, необхідністю повоєнного відновлення національної економіки та реалізацією курсу на євроінтеграцію, що потребує адаптації податкової політики до нових викликів і стандартів, а також гострою потребою у впровадженні податкових інструментів (пільг, кредитів, диференційованих ставок), які б не лише забезпечували стійкість підприємств у кризових умовах, а й стимулювали їх до впровадження енергоефективних технологій та дотримання стандартів ESG. Обґрунтовано, що податкова система та податкова політика мають виконувати не лише фіскальну, а й стимулюючу функцію, спрямовану на підтримку інвестиційної активності, інноваційного розвитку, екологічної модернізації та підвищення соціальної відповідальності бізнесу, сталого розвитку підприємства.

У роботі узагальнено наукові підходи до визначення сутності та класифікації податкових важелів сталого розвитку, на основі чого виокремлено фіскальні, регулятивні та стимулюючі інструменти податкового впливу. Досліджено роль кожної групи податкових важелів у формуванні економічної стійкості підприємств та створенні сприятливого інвестиційного середовища. Особливу увагу приділено аналізу стимулюючих податкових механізмів, зокрема податкових пільг, прискореної амортизації, податкового кредиту та інвестиційних податкових знижок, які безпосередньо впливають на

інвестиційні рішення підприємств і темпи оновлення виробничих потужностей.

У роботі також досліджено специфіку податкового регулювання в умовах воєнного стану, акцентуючись на важливості балансу між підтримкою ліквідності постраждалого бізнесу та наповненням бюджету. Зроблено висновок, що стратегічним вектором реформування податкової політики має стати створення прозорого середовища, яке заохочує інвестиції в R&D (науково-дослідні розробки), що є фундаментом для повоєнного відновлення промисловості та сталого розвитку підприємств.

Ключові слова: податкові важелі, сталий розвиток, підприємства, податкова політика, податкове стимулювання, інвестиційна діяльність.

Вступ. Сталий розвиток підприємств у сучасних умовах функціонування української економіки набуває особливої актуальності, оскільки поєднує завдання економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності суб'єктів господарювання. У таких умовах вагому роль відіграють податкові важелі, спроможні впливати на інвестиційну активність, модернізацію виробничих процесів, упровадження енергоефективних технологій та підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Ефективне застосування податкових інструментів перетворюється на один із ключових напрямів фінансової політики держави, що дає змогу підтримувати структурні зміни в економіці та стимулювати перехід

підприємств до більш стійких моделей розвитку.

В Україні потенціал податкових механізмів у сфері стимулювання сталого розвитку поки що залишається використаним частково. Наявна система податкового навантаження, обмежений набір спеціальних податкових стимулів та недостатній рівень диференціації податкової підтримки для інноваційних і екологічно орієнтованих підприємств часто стримують модернізацію виробничих потужностей і впровадження сучасних технологій. У результаті податкова політика не повною мірою виконує стимулюючу функцію, що обмежує можливості підприємств у напрямі підвищення їхньої стійкості, інвестиційної привабливості та адаптивності до економічних викликів.

Аналіз останніх досліджень. Питання податкового стимулювання сталого розвитку підприємств відображені в наукових працях низки українських дослідників. Зокрема, вагомий внесок у розроблення теоретичних та прикладних аспектів цієї проблематики зробили: О. О. Молдован, А. М. Соколовська, О. Р. Барін, В. Д. Макогон, С. І. Савіцька, З. Бандура, В. В. Руденко та інші.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і практичних підходів до застосування податкових важелів для стимулювання сталого розвитку підприємств в Україні, а також визначення напрямів удосконалення податкової політики, здатних підвищити ефективність функціонування суб'єктів господарювання та сприяти модернізації національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток підприємств в Україні набуває особливої ваги в умовах глибоких трансформацій національної економіки, посилення ресурсних обмежень та необхідності переходу до моделі розвитку, що поєднує економічну результативність, екологічну безпеку та соціальну відповідальність бізнесу. У цьому контексті система податкових важелів виступає ключовим інструментом державного регулювання, здатним впливати на інвестиційну та інноваційну активність підприємств, а також формувати стимули до підвищення ефективності використання ресурсів.

Податкові важелі сталого розвитку умовно можна поділити на три групи: фіскальні, регулятивні та стимулюючі (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація податкових важелів за спрямованістю впливу на сталий розвиток підприємств

Група важелів	Основна мета	Приклади інструментів
Фіскальні	Формування доходів бюджету та контроль податкового навантаження	Ставки податку на прибуток; податок на додану вартість; податок на майно.
Регулюючі	Стабілізація економічного розвитку	Податок на викиди забруднюючих речовин; звітність про соціальну відповідальність; екологічні сертифікати.
Стимулюючі	Підвищення економічної активності	Податкові пільги та відстрочки; податковий кредит; прискорена амортизація; інвестиційні податкові знижки.

Джерело: складено на основі [5;8;9]

Кожна з наведених груп виконує специфічну роль у забезпеченні сталості розвитку.

Фіскальні податкові важелі формують базові фінансові умови функціонування підприємств, визначаючи рівень податкового навантаження та стабільність бюджетних надходжень. Їх ефективність безпосередньо впливає на прогнозованість податкового середовища та інвестиційний клімат, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності. Як свідчать результати досліджень у сфері моделювання податкових надходжень, збалансоване застосування фіскальних інструментів сприяє підвищенню стійкості бюджетної системи держави [5]. Водночас, як зазначає П. Лещенко, фіскальна політика має враховувати специфіку малого бізнесу, щоб не стримувати його розвиток надмірним тиском [6]. Регулятивні податкові важелі відіграють ключову роль у формуванні відповідальної поведінки суб'єктів господарювання, оскільки орієнтовані не лише на фіскальний ефект, а й на досягнення екологічних та соціальних цілей. Їх застосування дозволяє інтегрувати принципи

сталого розвитку у практику господарської діяльності підприємств, забезпечуючи поєднання економічних інтересів держави з вимогами екологічної безпеки та соціальної відповідальності бізнесу.

Стимулюючі податкові важелі набувають особливого значення в умовах трансформації економіки України, оскільки безпосередньо впливають на інвестиційні рішення підприємств, темпи модернізації виробництва та впровадження інноваційних і енергоефективних технологій. В. Руденко підкреслює, що саме ця група інструментів забезпечує можливість переходу підприємств до стійких моделей розвитку без посилення фіскального тиску, що підтверджує доцільність їх пріоритетного використання в податковій політиці держави [8].

Податкові важелі, що стимулюють сталий розвиток підприємств, включають також інструменти екологічного оподаткування, які можуть бути орієнтовані на зменшення негативного впливу на довкілля та підтримку підприємств, що реалізують екологічно орієнтовані інвестиції. У країнах ЄС екологічне оподаткування застосовується для стимулювання чистого виробництва, зменшення викидів парникових газів і фінансування заходів із захисту довкілля, що дозволяє підприємствам підвищувати інноваційну активність і відповідність Цілям сталого розвитку (ЦСР) [4].

Центральним елементом стимулюючих податкових важелів є податкові пільги та інвестиційні податкові знижки, які дозволяють підприємствам зменшувати податкові зобов'язання за умови впровадження енергоефективних технологій та реалізації екологічних проєктів. Наприклад, миттєва амортизація капітальних інвестицій може зменшити базу оподаткування прибутку для підприємств, що інвестують у модернізацію виробництва, сприяючи тим самим пришвидшенню відновлення промислового потенціалу [7].

Для кращого розуміння конкретних механізмів стимулювання сталого розвитку підприємств в Україні наведено таблицю 2.

Аналіз наведених у таблиці 2 механізмів свідчить про наявність в Україні законодавчого підґрунтя для підтримки сталого розвитку. Ключовою особливістю цих інструментів є їхня цільова спрямованість: держава свідомо поступається частиною поточних надходжень заради довгострокового економічного та екологічного ефекту.

Таблиця 2

Механізми податкового стимулювання сталого розвитку підприємств в Україні

Механізм стимулювання	Мета застосування	Цільові підприємства/сфери
Податкові пільги	Зменшення податкового навантаження; залучення додаткових інвестицій у пріоритетні галузі економіки	Пріоритетні галузі економіки; Підприємства, що інвестують у «зелені» технології.
Прискорена амортизація	Швидше списання капітальних витрат, стимул модернізації	Виробничі підприємства, що модернізують обладнання
Податковий кредит	Заохочення інвестицій в інновації	Підприємства, що впроваджують R&D (Research and Development) та енергоефективні технології
Податкові відстрочки	Підтримка фінансової ліквідності	Стартапи та інноваційні підприємства
Інвестиційні податкові знижки	Зменшення податку на прибуток за умови інвестицій	Підприємства, що впроваджують екологічні проєкти

Джерело: складено на основі [2;9]

Для підвищення дієвості цих механізмів критично важливим є врахування досвіду країн ЄС, де податкові стимули чітко корелюють з конкретними показниками екологічної та соціальної ефективності бізнесу [3]. В умовах переходу до постіндустріальної економіки пріоритетним стає саме стимулювання інноваційної активності, що є запорукою конкурентоспроможності національних підприємств [1]. Водночас сама наявність пільг не гарантує успіху - необхідний дієвий контроль, який би спрямовував вивільнені кошти безпосередньо у новітні розробки (R&D), а не на оптимізацію оподаткування [2]. Крім того, реалізація податкової політики в умовах воєнного стану вимагає гнучкості для забезпечення складного балансу між підтримкою постраждалого бізнесу та наповненням оборонного бюджету [10].

Висновки. Сталий розвиток українських підприємств потребує перегляду підходів до державного регулювання. В умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції податкова система має виконувати не лише фіскальну, а й стимулюючу функцію.

Результати дослідження свідчать, що найдієвішими інструментами впливу на економічну активність є важелі прямої дії. Зокрема, механізми прискореної амортизації, інвестиційні податкові знижки та спеціальні режими для індустріальних парків дозволяють акумулювати внутрішні фінансові ресурси підприємств. Це створює необхідний фундамент для оновлення виробничих фондів та впровадження енергоощадних технологій, що є основою економічної стійкості.

Перспективи зміцнення економічного потенціалу України безпосередньо залежать від створення прозорого та стабільного податкового середовища. Надання пільг в обмін на реальні досягнення у сфері інновацій (R&D) дозволить не лише пришвидшити відновлення промисловості, але й забезпечити конкурентоспроможність національних підприємств на міжнародних ринках у довгостроковій перспективі.

Література

- Бандура З., Голубецький П. Інноваційна діяльність в постіндустріальній економіці та її стимулювання механізмом податкових важелів. *Вісник економіки*. 2023. № 2. С. 143–155. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.143>
- Дуравкін П. Податкові стимули для інноваційної діяльності. *Legal, Administrative and Innovation Studies*. 2018. № 1. URL: <https://apir.org.ua/lais/en/article/view/386>
- Іванов В. Ю. Вплив податкових важелів і стимулів на сталий розвиток суб'єктів господарювання в Україні та країнах-членах ЄС. *Управління змінами та інновації*. 2023. URL: <https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/251>
- Ісламлі Д. Пріоритети розвитку податкових систем країн ЄС у контексті реалізації цілей сталого розвитку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 4(110). С. 109–115. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-4\(110\)-109-115](https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-109-115)
- Кібальник Л. О., Кузьмич Н. В. Моделювання податкових надходжень до державного бюджету методом ковзного середнього. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 23. С. 165–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2018_23_37
- Лещенко П. Моделювання впливу податкових важелів на розвиток малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-66>
- Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (пункт 43-1 підрозділу 4 розділу XX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- Руденко В. В. Податкові пільги у забезпеченні інвестиційного розвитку суб'єктів господарювання в країнах ЄС та в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 11–12. С. 39–46. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.11-12.39>
- Савіцька С. І. Податкові пільги як інструмент податкового регулювання в Україні. *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 135–140. [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-20)
- Скорик М., Брухаль В. Податкове стимулювання бізнесу в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 173–177. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5833>

References

- Bandura Z., Holubetskyi P. Innovatsiina diialnist v postindustrialnii ekonomitsi ta yii stymulivannia mekhanizmom podatkovykh vazheliv. *Visnyk ekonomiky*. 2023. № 2. S. 143–155. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.143>
- Duravkin P. Podatkovyi stymuly dlia innovatsiinoi diialnosti. *Legal, Administrative and Innovation Studies*. 2018. № 1. URL: <https://apir.org.ua/lais/en/article/view/386>
- Ivanov V. Yu. Vplyv podatkovykh vazheliv i stymuliv na stalyi rozvytok subiektiv hospodariuvannia v Ukraini ta krainakh-chlenakh YeS. *Upravlinnia zminyamy ta innovatsii*. 2023. URL: <https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/251>
- Islamli D. Priorytety rozvytku podatkovykh system krain YeS u konteksti realizatsii tsilei staloho rozvytku. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*. 2024. № 4(110). S. 109–115. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-4\(110\)-109-115](https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-109-115)
- Kibalnyk L. O., Kuzmych N. V. Modeliuvannia podatkovykh nadkhodzen do derzhavnogo biudzhetu metodom kovznogo srednogo. *Sotsialno-humanitarnyi visnyk*. 2018. Vyp. 23. S. 165–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2018_23_37
- Leshchenko P. Modeliuvannia vplyvu podatkovykh vazheliv na rozvytok maloho biznesu. *Ekonomika*

- ta suspilstvo. 2024. № 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-66>
7. Podatkovi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI (punkt 43-1 pidrozdilu 4 rozdiluu XX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
 8. Rudenko V. V. Podatkovi pilhy u zabezpechenni investytsiinoho rozvytku subiektiv hospodariuvannia v krainakh YeS ta v Ukraini. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2022. № 11–12. S. 39–46. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.11-12.39>
 9. Savitska S. I. Podatkovi pilhy yak instrument podatkovoho rehuliuвання v Ukraini. Modern Economics. 2021. № 26. S. 135–140. [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-20)
 10. Skoryk M., Brukhal V. Podatkove stymuliuвання biznesu v umovakh voiennoho stanu. Molodyi vchenyi. 2023. № 4 (116). S. 173–177. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5833>

Rudych M.V., Kushal I.M. Tax levers for stimulating sustainable development of enterprises at the current stage of development of the ukrainian economy

The article examines the theoretical and practical aspects of the use of tax levers as a tool for stimulating sustainable development of enterprises in the modern conditions of the functioning of the Ukrainian economy. The relevance of the study is due to the deepening of transformation processes, the need for post-war restoration of the national economy and the implementation of the course for European integration, which requires the adaptation of tax policy to new challenges and standards, as well as the urgent need to introduce tax instruments (benefits, credits, differentiated rates), which would not only ensure the stability of enterprises in crisis conditions, but also stimulate them to implement energy-efficient technologies and comply with ESG standards. It is substantiated that the tax system and tax policy should perform not only a fiscal, but also a stimulating function aimed at supporting investment activity, innovative development, environmental modernization and increasing the social

responsibility of business, sustainable development of the enterprise.

The paper summarizes scientific approaches to determining the essence and classification of tax levers of sustainable development, on the basis of which fiscal, regulatory and stimulating instruments of tax influence are distinguished. The role of each group of tax levers in the formation of economic stability of enterprises and the creation of a favorable investment environment is studied. Particular attention is paid to the analysis of stimulating tax mechanisms, in particular tax benefits, accelerated depreciation, tax credit and investment tax discounts, which directly affect the investment decisions of enterprises and the pace of renewal of production capacities. The paper also examines the specifics of tax regulation under martial law, focusing on the importance of the balance between maintaining the liquidity of the affected business and filling the budget. It is concluded that the strategic vector of tax policy reform should be the creation of a transparent environment that encourages investment in R&D, which is the foundation for the post-war restoration of industry and sustainable development of enterprises.

Keywords: tax levers, sustainable development, enterprises, tax policy, tax incentives, investment activity.

Рудич Мирослав Валентинович – аспірант Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Київ, вул. Іоанна Павла II, буд. 17,

<https://orcid.org/0009-0005-6560-2461>

asp-051-24-296@snu.edu.ua

Кушал Ірина Миколаївна – к.е.н., доцент кафедри «Облік і оподаткування» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Київ, вул. Іоанна Павла II, буд. 17,

<https://orcid.org/0000-0002-5138-4994>

kushal@snu.edu.ua

Дата першого надходження статті 16.02.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування 25.03.2026.

Дата публікації 26.05.2026.

Стаття з відкритим доступом,
відповідно до умов ліцензії
[Creative Commons \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)